

Konverents “Laulu, pillimängu ja tantsu seosed pärimusmuusikas: vaateid minevikust tänapäevani”

14. traditsioonilise laulu konverents toimus 25.–27. novembrini 2024. aastal Tartus Eesti Kirjandusmuuseumis. Konverents keskendus pärimusliku laulu sidemetele pillimuusika ja tantsuga, mis elavas traditsioonis moodustavad sageli sünkreetilise terviku. Mitmed rahvamuusikud olid ja on nii head lauljad kui ka osavad pillimängijad. Eriti just meelelahutuseks mõeldud laulud sobisid oma rütmi ja viisi poolest sageli tantsuks ja neid esitati pilli saatel. Tänapäevastes esitustes kombineerivad folklooriansamblid sageli laulu ja pillimuusikat, näiteks lisades traditsioonilistele *a cappella* lauludele pillisaate, et muuta vanad viisid värskemaks; või esitades laule ja pillilugusid vaheldumisi, et pakkuda kõlalist mitmekesisust. Esituskunstidel on kogukondades oluline roll oma kultuuripärandiga sideme hoidmisel, samuti sobib see hästi kohaliku omapära tutvustamiseks kogukonnast väljaspool. Konverentsil kõnelesid ka mitmed praktiseerivatest muusikutest uurijad.

Mitmesugused pärimuslikud laulustiilid on tihedalt seotud pillimuusikaga ning pillimuusika on mõjutanud nende stiili. Juhan Uppin kõneles päkarauakandle mängutehnikast ja mõjutustest selle esitusstiilis, kus segunevad arhailine katmistehnika ja uuemale rahvamuusikale omane akordisaade. Melita Ivanovska ja Gordana Taseva-Ilievska rääkisid Põhja-Makedoonia Injevo küla traditsiooniliste laulustiilide seostest kohaliku torupilli *gajdaga* küla kõige tuntuma lauliku Slobodanka Miteva (1843–1918) näitel. Susanne Rosenberg käsitles *trallingut* ehk tantsu saateks soololaulmise traditsiooni Rootsis ja selle seoseid tavapärase, viiulil mängitud tantsumuusikaga.

Paneelis, mille fookuses olid vokaaltehnikad ja traditsioonilised laulustiilid, kõneles Halyna Pshenichkina folkloori taaselusdamisest Vilniuses tegutseva Leedu folklooriansambli Namysto näitel, kes esitab Ukraina rahvalaule. Zane Šmite tutvustas Lääne-Lätis Alsunga regioonis asuva suiti kogukonna polüfoonilist laulustiili, tuginedes uurimusele, kus digitaalsete vahenditega võrreldi burdooni laulmist suiti laulurühmadest tehtud helisalvestustes.

Pillimängu teemat jätkas Kadri Allikmäe magistritööl põhinev ettekanne, mis rääkis muusikalise vormi variatsioonidest Torupilli Jussi ehk Juhan Maakeri (1845–1930) lugudes ja tutvustas värvidel põhinevat motiivianalüüsi meetodit. Järgnevates ettekannetes kõneldi laulu ja pillimängu ühendamisest ning traditsiooni ja modernsuse kokkupuudetest. Hanna Miina Kivisäk uuris viiuli saatepartii kujundamist laulmisele eesti rahvapäraste viiuldajate näitel. Inna Lisniak kõneles eepiliste rahvalaulude žanri muutumisest Ukrainas 1960. ja 1980. aastate sotsio-kultuurilises kontekstis: fookuses oli

laulja ja banduura-mängija Halyna Menkush (sünd 1944), kes oli üks vähestest *duumade* esitajatest nõukogude perioodil, mil folkloori püüti rakendada ideoloogia teenistusse. Ewa Paśnik-Tułowicka uuris pillide rolli hiina suulistes folkloorižanrites, hõlmates nii ajaloolist traditsiooni kui ka tänapäeva. Ettekanne vaatles muusikainstrumente mineviku ja oleviku vahelise dialoogi ja sümboolsete tähenduste loomisel, narratiivses jutuvestmises, kultuurilises ülekandes ja kunstilises väljenduses.

Iryna Sikorska ja Antonina Azarova käsitlesid oma ettekandes “Ukraina muusikafolkloori esitamise funktsioonid ja vormid Baltikumis ja Skandinaaviamaaades” nimetatud maade kultuurisuhteid alates 19. sajandist, rände mõju ning koorilaulu rolli kultuurisidemete edendamisel. Erilist tähelepanu pöörati iseseisvusjärgsele perioodile ja hiljutistele rändelainetele pärast Venemaa sissetungi Ukrainasse, mis on veelgi süvendanud Ukraina muusikalise pärandi lõimumist nende riikide kultuuriruumi. Eero Peltonen vaatles 1930. aastal Karvias üles kirjutatud nahamädanike (‘küüneviha’) ravimise loitsu rituaalset kasutamist, tutvustades, kuidas ta isiklike katsetuste ja interdistsiplinaarse lähenemise (sh jungiaanlik psühholoogia ja Põhjala mütolooogia) kaudu otsis võimalusi traditsioonilise tervendamispäritava taaselustamiseks ja kaasajale kohandamiseks. Mõlemad ettekanded tõid esile traditsiooni ja kohanemise dünaamilise koosmõju, näidates, kuidas folklooripäritavad muutuvad uutes kultuurilistes ja sotsiaalsetes kontekstides.

Paneelis, mis käsitles laulu, instrumentaalmuusikat ja tantsu päranditurismis, arutleti ühelt poolt selle üle, kuidas pärimusmuusika mõjutab piirkonna kuvandit, turismi- sihtpunktide valikut ja turistide rahulolu, ja teiselt poolt, kuidas traditsiooni esitamine publikule mõjutab pärimuse jätkusuutlikkust ja tähendust kohaliku kogukonna jaoks. Paneeli ja järgneva samateemalise arutelu korraldasid Kristin Kuutma TÜ UNESCO õppetoolist ja Janika Oras ning Pekka Huttu-Hiltunen Pärimuslaulu Teekonna Assotsiatsioonist, mis valmistab ette Euroopa Nõukogu turismiteekonna projekti, loomaks Norrat, Ida-Soomet ja Baltimaad läbivat päranditurismi marsruuti.

Nimetatud paneeli raames vahendas Astrid Selling, kuidas taaselustatud mailaulu traditsiooni kasutati Rootsis, Blekinges järjepideva kogukonna kultuurilises identiteedis, ja samuti kontaktide loomises uus- ja suveasukatega, mis ühtlasi eeldab kohandamist ja vastastikust üksteisega arvestamist. Sofia Joonsi ettekanne käsitles 2024. aastal korraldatud eestirootslaste laulu- ja tantsupeo näitel eri laulustiilide ja eri keeltes laulude rolli heterogeense kogukonna identiteediloomes. Helen Külvik jälgis seto leelo rolli kohalikus turismis turistide tellimust täitva giidi ja leelokogukonna liikme hübriidselt positsioonilt, tuues esile kultuuri kogukondlike tähenduste tundliku “tõlkimise” vajadust ja eduka kultuuridevahelise suhtlemise mõlemat poolt rikastavat toimet. Lea Wierød Borčak kõneles oma ulatuslikumale uurimusele tuginedes laulu vastandlikest tähendustest ja laulmisega suhestumisest tänapäeva Taanis, kus positiivsete hoiakute kõrval on täheldatav tendents vältida ühislaulmist seotud poliitiliste assotsiatsioonide tõttu.

Konverentsi ümarlaud laulust ja rahvamuusikast päranditurismis. Vasakult moderaator Kristin Kuutma, Pekka Huttu-Hiltunen, Sofia Joons, Triinu-Liis Tarros, Helen Alumäe (Külvik), Astrid Selling, Lea Wierød Borčak, Janika Oras. Alar Madissoni foto 2024.

Olha Pavlushenko käsitles pere ja abieluga seotud kontseptsioone Ukraina folklooris, keskendudes arhailistele tekstidele. Uurimusest kerkisid etnolingvistikilise ja kognitiivse analüüsi tulemusel esile matriarhaalsed struktuurid, monogaamia ja sümbolsete kujundite roll Ukraina kultuurilise identiteedi kujundamisel. Inna Horofianiuk analüüsis fonoloogilisi, leksikaalseid ja grammatilisi variatsioone rahvalauludes. Uurimus näitas, kuidas käsikirjalised tekstid on säilitanud Podoolia murde keelelised omadused ning aitavad mõista selle rolli ukraina kirjakeele kujunemises. Olha Petrovych, Inna Zavalniuk ja Valentyna Bohatko esitlesid Podoolia piirkonna rahvalaule käsitlevat uurimust, mis avas vokatiivide rolli sotsiaalses suhtluses, emotsionaalses väljenduses ja kultuurilise identiteedi kujundamises. Ettekanded tõid esile keele, folkloori ja rahvusliku identiteedi vastastikuse seose, näidates, kuidas folklooritekstide keeleline analüüs aitab avastada ja mõtestada kultuurilisi väärtusi ja ajaloolisi muutusi.

Viimases paneelis jõuti ringiga tagasi Eesti aladele. Žanna Pärtlas kõneles seto leelo viiside tüpoloogia koostamisest, tuues välja sealse polüfoonilise laulutraditsiooni spetsiifika. Seto viiside tüpoloogia avaldatakse elektroonilisel kujul ning sellel on nii akadeemiline kui ka praktiline väärtus. Anneli Kont keskendus eesti ja soome kultuuride

kokkupuutepunktidele, otsides Kuusalu tantsulugudele vasteid üle lahe Soome kagurannikul. Taive Särg ja Leanne Barbo uurisid labajala mõiste päritolu ning kõrvutasid labajalga sarnaste nähtustega Eesti piirialadel. Paralleele otsiti nii teiste rahvaste sarnastest tantsudest ja muusikast kui ka lähedase kõla ja tähendusega sõnadest.

Töötoas "Traditsioon kohtub tehnoloogiaga. Digitaalne mitmehäälse seto leelo õppevahend" tutvustasid seto leelo alternatiivset noodikirja seda arendava rühma liikmed Janika Oras, Mari Palolill, Žanna Pärtlas, Tanel Torn ja Hans-Gunter Lock, koos projektipartneri Lummo Kati leelopargiga Meel Valgu juhtimisel. Kuulajatele tutvustati loodud veebirakendust ja kõigil oli võimalus kogeda selle abil toimuvat õppimist.

Järgnenud kontserdil kuulati Eesti Vabariigi pillimehe tiitlit kandva Juhan Uppina virtuoosset lõõtsa- ja päkarauakandle mängu ning seejärel haruldast vanemas stiilis mitmehäälset leelot Lummo Kati leelopargi esituses.

Natali Ponetajev, Olha Petrovych, Janika Oras